

ΑΠΟΦΑΣΗ ΤΟΥ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟΥ (τρίτο τμήμα)
της 30ής Νοεμβρίου 2006 *

Στις συνεκδικαζόμενες υποθέσεις C-376/05 και C-377/05,

με αντικείμενο αιτήσεις εκδόσεως προδικαστικής αποφάσεως δυνάμει του άρθρου 234 ΕΚ, που υπέβαλε το Bundesgerichtshof (Γερμανία) με απόφαση της 26 Ιουλίου 2005, η οποία περιήλθε στο Δικαστήριο στις 12 Οκτωβρίου 2005, στο πλαίσιο της δίκης

A. Brünsteiner GmbH (C-376/05),

Autohaus Hilgert GmbH (C-377/05)

κατά

Bayerische Motorenwerke AG (BMW),

* Γλώσσα διαδικασίας: η γερμανική.

ΤΟ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟ (τρίτο τμήμα),

συγκείμενο από τους Α. Rosas, πρόεδρο τμήματος, J. Malenovský, Α. Borg Barthet, U. Lõhmus και Α. Ó Caoimh (εισηγητής), δικαστές,

γενικός εισαγγελέας: L. A. Geelhoed

γραμματέας: K. Sztranc-Slawiczek, υπάλληλος διοικήσεως,

έχοντας υπόψη την έγγραφη διαδικασία και κατόπιν της επ' ακροατηρίου συζητήσεως της 7ης Σεπτεμβρίου 2006,

λαμβάνοντας υπόψη τις παρατηρήσεις που υπέβαλαν:

- οι Α. Brünsteiner GmbH και Autohaus Hilgert GmbH, εκπροσωπούμενες από τους F. C. Genzow και C. Bittner, Rechtsanwälte,

- η Bayerische Motorenwerke AG (BMW), εκπροσωπούμενη από τον R. Bechtold, Rechtsanwalt,

- η Επιτροπή των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, εκπροσωπούμενη από τους Α. Whelan, K. Mojzesowicz και M. Schneider,

αφού άκουσε τον γενικό εισαγγελέα που ανέπτυξε τις προτάσεις του κατά τη συνεδρίαση της 28ης Σεπτεμβρίου 2006,

εκδίδει την ακόλουθη

Απόφαση

- 1 Οι υπό κρίση αιτήσεις εκδόσεως προδικαστικής αποφάσεως αφορούν την ερμηνεία του άρθρου 5, παράγραφος 3, πρώτο εδάφιο, πρώτη περίπτωση, του κανονισμού (ΕΚ) 1475/95 της Επιτροπής, της 28ης Ιουνίου 1995, σχετικά με την εφαρμογή του άρθρου [81], παράγραφος 3, της Συνθήκης σε ορισμένες κατηγορίες συμφωνιών διανομής, πώλησης και εξυπηρέτησης μετά την πώληση αυτοκινήτων οχημάτων (ΕΕ L 145, σ. 25), και του άρθρου 4 του κανονισμού (ΕΚ) 1400/2002 της Επιτροπής, της 31ης Ιουλίου 2002, για την εφαρμογή του άρθρου 81, παράγραφος 3, της Συνθήκης σε ορισμένες κατηγορίες κάθετων συμφωνιών και εναρμονισμένων πρακτικών στον τομέα της αυτοκινητοβιομηχανίας (ΕΕ L 203, σ. 30).

- 2 Οι αιτήσεις αυτές υποβλήθηκαν στο πλαίσιο εκδικάσεως διαφορών μεταξύ, αφενός, της A. Brünsteiner GmbH (στο εξής: Brünsteiner) και της Autohaus Hilgert GmbH (στο εξής: Hilgert) και, αφετέρου, της Bayerische Motorenwerke AG (στο εξής: BMW), με αντικείμενο τη νομιμότητα της εκ μέρους της BMW καταγγελίας, με τήρηση προθεσμίας προειδοποιήσεως ενός έτους, των συμφωνιών που είχε συνάψει με τις Brünsteiner και Hilgert (στο εξής: προσφεύγουσες των κυρίων δικών) για τη διανομή στη Γερμανία αυτοκινήτων οχημάτων μάρκας BMW.

Το νομικό πλαίσιο

- 3 Η δέκατη ένατη αιτιολογική σκέψη του κανονισμού 1475/95 έχει ως εξής:

«Στο άρθρο 5, παράγραφος 2, σημεία 2 και 3, και παράγραφος 3 καθορίζονται οι ελάχιστες προϋποθέσεις για τη χορήγηση απαλλαγής όσον αφορά τη διάρκεια και

τη λύση της συμφωνίας διανομής, πώλησης και εξυπηρέτησης μετά την πώληση επειδή, λόγω των επενδύσεων του διανομέα για τη βελτίωση της δομής της διανομής προϊόντων της συμφωνίας και της εξυπηρέτησης των πελατών, η εξάρτηση του διανομέα έναντι του προμηθευτή αυξάνεται σημαντικά στην περίπτωση συμφωνιών μικράς διάρκειας ή συμφωνιών που μπορεί να λυθούν σε σύντομο χρονικό διάστημα. Εντούτοις, για να μην παρεμποδίζεται η ανάπτυξη ευέλικτων και αποτελεσματικών συστημάτων διανομής, θα πρέπει να αναγνωρίζεται στον προμηθευτή δικαίωμα έκτακτης καταγγελίας της συμφωνίας σε περίπτωση ανάγκης για αναδιοργάνωση του συνόλου ή σημαντικού τμήματος του δικτύου. [...]»

- 4 Το άρθρο 1 του κανονισμού 1475/95 εξαιρεί από την απαγόρευση του άρθρου 81, παράγραφος 1, ΕΚ τις συμφωνίες με τις οποίες ο προμηθευτής αναθέτει σε εγκεκριμένο μεταπωλητή να προαγάγει τη διανομή των προϊόντων που αποτελούν το αντικείμενο της συμβάσεως εντός συγκεκριμένης περιοχής και αναλαμβάνει την υποχρέωση να προμηθεύει μόνον αυτόν, εντός της περιοχής αυτής, με τα αυτοκίνητα οχήματα και τα ανταλλακτικά τους.
- 5 Το άρθρο 4, παράγραφος 1, του εν λόγω κανονισμού ορίζει ότι η υποχρέωση του διανομέα να τηρεί τα ελάχιστα όρια των απαιτήσεων που επιβάλλει η διανομή, η πώληση και η εξυπηρέτηση μετά την πώληση, οι οποίες αφορούν ιδίως τον εξοπλισμό της εμπορικής εκμετάλλευσης ή την επισκευή και τη συντήρηση των προϊόντων της συμφωνίας, δεν κωλύει την απαλλαγή.
- 6 Το άρθρο 5, παράγραφοι 2 και 3, του εν λόγω κανονισμού έχει ως εξής:

«2. Στην περίπτωση κατά την οποία ο διανομέας έχει αναλάβει τις υποχρεώσεις που αναφέρονται στο άρθρο 4, παράγραφος 1, για τη βελτίωση της δομής της διανομής, των υπηρεσιών πώλησης και της εξυπηρέτησης μετά την πώληση, η απαλλαγή εφαρμόζεται υπό τον όρο:

[...]

- 2) ότι η διάρκεια της συμφωνίας είναι τουλάχιστον πενταετής ή ότι η προθεσμία τακτικής καταγγελίας της συμφωνίας αορίστου χρόνου είναι τουλάχιστον δύο έτη και για τους δύο συμβαλλόμενους [...]

[...]

3. Οι όροι απαλλαγής που προβλέπονται στις παραγράφους 1 και 2 δεν θίγουν:

— το δικαίωμα του προμηθευτή να καταγγείλει τη συμφωνία τηρώντας προθεσμία τουλάχιστον ενός έτους σε περίπτωση ανάγκης για αναδιοργάνωση του συνόλου ή ουσιώδους τμήματος του δικτύου».

- 7 Η Επιτροπή των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων επισημαίνει τα ακόλουθα στο επεξηγηματικό του κανονισμού 1475/95 φυλλάδιό της, με την απάντηση του ερωτήματος 16, στοιχείο α', υπό την επικεφαλίδα: «Είναι δυνατή η πρόωρη καταγγελία της συμβάσεως»:

«Ο κατασκευαστής έχει το δικαίωμα να προβεί σε πρόωρη καταγγελία της συμβάσεως (τηρώντας προθεσμία προειδοποίησης ενός έτους) σε περίπτωση που παρίσταται ανάγκη αναδιοργάνωσης του συνόλου ή ουσιώδους τμήματος του δικτύου του. Η ανάγκη αναδιοργάνωσης διαπιστώνεται με κοινή συμφωνία των μερών ή, αν ζητηθεί από τον διανομέα, από τρίτον εμπειρογνώμονα ή διαιτητή. Η προσφυγή στον τρίτο εμπειρογνώμονα ή διαιτητή τελεί υπό την επιφύλαξη του δικαιώματος των μερών να προσφύγουν ενώπιον εθνικού δικαστηρίου, βάσει του εθνικού δικαίου (άρθρο 5, παράγραφος 3). Ο προμηθευτής εκπίπτει αυτομάτως του ευεργετήματος της απαλλαγής κατά κατηγορία στην περίπτωση κατά την οποία η σύμβαση του παρέχει δικαίωμα μονομερούς καταγγελίας το οποίο υπερβαίνει τα όρια που προβλέπονται από τον κανονισμό [άρθρο 6, παράγραφος 1, σημείο 5, βλ. κεφάλαιο 1.2, κατωτέρω].

Η δυνατότητα της πρόωρης καταγγελίας προβλέφθηκε προκειμένου ο κατασκευαστής να είναι σε θέση να αναπροσαρμόζει με ευελιξία το σύστημα διανομής του [αιτιολογική σκέψη 19]. Ανάγκη αναδιοργάνωσης μπορεί να συντρέχει εξαιτίας της συμπεριφοράς των ανταγωνιστών ή των οικονομικών εξελίξεων, ανεξάρτητα από το αν οι εξελίξεις αυτές οφείλονται στις αποφάσεις ενός κατασκευαστή για εσωτερικά ζητήματα ή σε εξωτερικά γεγονότα, όπως είναι η παύση λειτουργίας μιας επιχειρήσεως που απασχολεί μεγάλο αριθμό εργαζομένων σε συγκεκριμένη περιοχή. Δεδομένου του μεγάλου αριθμού των πιθανών περιπτώσεων, δεν θα ήταν ρεαλιστικό να επιδιωχθεί η απαρίθμηση όλων των ενδεχόμενων λόγων αναδιοργάνωσης.

Η απόφαση επί του κατά πόσον επηρεάζεται «ουσιώδες» τμήμα του δικτύου λαμβάνεται κατόπιν εξετάσεως, σε κάθε κρινόμενη περίπτωση, της συγκεκριμένης οργανώσεως του δικτύου ενός κατασκευαστή. Η έννοια «ουσιώδες» έχει χαρακτήρα τόσο οικονομικό όσο και γεωγραφικό, ο οποίος μπορεί να περιορίζεται στο δίκτυο συγκεκριμένου κράτους μέλους ή τμήματος αυτού. Εν πάση περιπτώσει, ο κατασκευαστής πρέπει να καταλήξει σε συμφωνία, είτε με τον τρίτο εμπειρογνώμονα, είτε με τον διαιτητή, είτε με τον διανομέα του, η σύμβαση του οποίου πρόκειται να καταγγελθεί, χωρίς να χρειάζεται διαβούλευση με τους λοιπούς διανομείς που επηρεάζονται εμμέσως.»

- 8 Ο κανονισμός 1475/95 αντικαταστάθηκε, με ισχύ από 1ης Οκτωβρίου 2002, από τον κανονισμό 1400/2002.
- 9 Η δωδέκατη αιτιολογική σκέψη του εν λόγω κανονισμού έχει ως εξής:

«Ανεξάρτητα από το μερίδιο αγοράς των ενδιαφερόμενων επιχειρήσεων, ο παρών κανονισμός δεν καλύπτει τις κάθετες συμφωνίες που περιλαμβάνουν ορισμένα είδη περιορισμών ιδιαίτερα επιζήμιων για τον ανταγωνισμό (περιορισμοί ιδιαίτερης

σοβαρότητας), οι οποίοι συνήθως περιορίζουν υπολογίσιμα τον ανταγωνισμό ακόμα και σε περίπτωση χαμηλών μεριδίων αγοράς χωρίς να είναι απαραίτητοι για την επίτευξη των θετικών αποτελεσμάτων που αναφέρονται ανωτέρω. Αυτό ισχύει ιδίως για τις κάθετες συμφωνίες που περιλαμβάνουν περιορισμούς όπως η επιβολή ελάχιστων ή σταθερών τιμών μεταπώλησης και, με ορισμένες εξαιρέσεις, περιορισμούς όσον αφορά τη γεωγραφική περιοχή ή την πελατεία στην οποία ένας διανομέας ή επισκευαστής μπορεί να πωλεί τα προϊόντα ή να παρέχει τις υπηρεσίες που αποτελούν αντικείμενο της σύμβασης. Οι συμφωνίες αυτές δεν πρέπει να δικαιούνται το ευεργέτημα της απαλλαγής.»

- 10 Η τριακοστή έκτη αιτιολογική σκέψη του εν λόγω κανονισμού έχει ως εξής:

«Ο [κανονισμός 1475/95] εφαρμόζεται έως τις 30 Σεπτεμβρίου 2002. Για να δοθεί σε όλους τους φορείς η δυνατότητα να προσαρμόσουν τις κάθετες συμφωνίες που συμβιβάζονται με τον κανονισμό αυτόν και εξακολουθούν να ισχύουν κατά τη λήξη της απαλλαγής δυνάμει του εν λόγω κανονισμού, είναι σκόπιμο να προβλεφθεί μεταβατική περίοδος έως την 1η Οκτωβρίου 2003 κατά τη διάρκεια της οποίας οι συμφωνίες αυτές πρέπει να απαλλαγούν από την απαγόρευση του άρθρου 81 παράγραφος 1 της Συνθήκης, δυνάμει του παρόντος κανονισμού.»

- 11 Το άρθρο 4 του κανονισμού 1400/2002, υπό τον τίτλο «Περιορισμοί ιδιαίτερης σοβαρότητας», προβλέπει ότι η απαλλαγή δεν εφαρμόζεται στις κάθετες συμφωνίες οι οποίες, άμεσα ή έμμεσα, μεμονωμένες ή σωρευτικώς, έχουν ως αντικείμενο έναν ή περισσότερους από τους περιορισμούς που απαριθμεί η εν λόγω διάταξη.

- 12 Το άρθρο 10 του ίδιου κανονισμού ορίζει:

«Η απαγόρευση του άρθρου 81, παράγραφος 1, [ΕΚ] δεν εφαρμόζεται από την 1η Οκτωβρίου 2002 έως τις 30 Σεπτεμβρίου 2003 στις ισχύουσες στις 30 Σεπτεμβρίου

2002 συμφωνίες που δεν πληρούν τις προϋποθέσεις απαλλαγής του παρόντος κανονισμού, αλλά πληρούν τις προϋποθέσεις απαλλαγής του κανονισμού (ΕΚ) 1475/95.»

- 13 Στο επεξηγηματικό του κανονισμού 1400/2002 φυλλάδιό της, η Επιτροπή, με την απάντησή της στο ερώτημα 20, υπό την επικεφαλίδα «Πώς μπορεί να γίνει καταγγελία συμβάσεων που είναι σύμφωνες με τον κανονισμό 1475/95 κατά τη διάρκεια της μεταβατικής περιόδου;», επισημαίνει, μεταξύ άλλων, τα εξής:

«Η λήξη της ισχύος του κανονισμού 1475/95 στις 30 Σεπτεμβρίου 2002 και η αντικατάστασή του από νέο κανονισμό δεν συνεπάγεται αυτομάτως ότι πρέπει να γίνει αναδιοργάνωση του δικτύου. Ωστόσο, μετά την έναρξη ισχύος του κανονισμού, δεν αποκλείεται ένας κατασκευαστής αυτοκινήτων να αποφασίσει να προβεί σε σημαντική αναδιοργάνωση του δικτύου του. Για να πληρούνται οι προϋποθέσεις του κανονισμού 1475/95 και, κατ' επέκταση, να έχει εφαρμογή η διάταξη περί μεταβατικής περιόδου, πρέπει να τηρείται διετής προθεσμία για την τακτική καταγγελία μιας σύμβασης, εκτός αν αποφασιστεί αναδιοργάνωση ή υπάρχει υποχρέωση καταβολής αποζημιώσεως.»

- 14 Επιπλέον, σύμφωνα με την παράγραφο 4 της απαντήσεως στο ερώτημα 68 του εν λόγω φυλλαδίου, υπό την επικεφαλίδα «Προβλέπει ο κανονισμός ελάχιστη προθεσμία καταγγελίας;»:

«Το ερώτημα κατά πόσον είναι αναγκαία η αναδιοργάνωση του δικτύου είναι αντικειμενικό και το γεγονός ότι ο προμηθευτής θεωρεί αναγκαία την αναδιοργάνωση δεν επιλύει την υπόθεση σε περίπτωση διαφωνίας. Σε τέτοια περίπτωση, εναπόκειται στον εθνικό δικαστή ή διαιτητή να αποφανθεί επί του θέματος βάσει των περιστάσεων.»

Οι διαφορές των κυρίων δικών και τα προδικαστικά ερωτήματα

- 15 Το 1996, οι προσφεύγουσες των κυρίων δικών συνήψαν με την BMW σύμβαση διανομής των αυτοκινήτων οχημάτων που αυτή κατασκευάζει. Το άρθρο 11.6 της συμβάσεως αυτής προέβλεπε τα εξής:

«11.6. Καταγγελία λόγω αναδιαρθρώσεως του δικτύου διανομής

Εφόσον παρίσταται ανάγκη αναδιαρθρώσεως του συνόλου ή ουσιώδους τμήματος του δικτύου της διανομής, η BMW έχει το δικαίωμα να καταγγείλει τη σύμβαση με προθεσμία προειδοποίησης 12 μηνών.

Το ίδιο ισχύει και στην περίπτωση ουσιώδους τροποποιήσεως του εφαρμοζόμενου στην παρούσα σύμβαση γενικού νομικού πλαισίου.»

- 16 Τον Σεπτέμβριο του 2002, η BMW κατήγγειλε όλες τις συμβάσεις διανομής του ευρωπαϊκού της δικτύου, με ισχύ από τις 30 Σεπτεμβρίου 2003, για τον λόγο ότι ο κανονισμός 1400/2002 συνεπαγόταν σημαντικές αλλαγές, τόσο νομικής όσο και διαρθρωτικής φύσεως, στον τομέα της διανομής αυτοκινήτων οχημάτων. Εν συνεχεία, η BMW συνήψε με τους περισσότερους από τους πρώην διανομείς τις νέες συμβάσεις ισχύουσες από 1ης Οκτωβρίου 2003 και προσαρμοσμένες στις απαιτήσεις του κανονισμού 1400/2002.

- 17 Η BMW δεν πρότεινε στις προσφεύγουσες των κυρίων δικών τη σύναψη νέων συμβάσεων. Κατόπιν αυτού, οι εταιρίες αυτές άσκησαν προσφυγές ενώπιον των γερμανικών δικαστηρίων προκειμένου να αμφισβητήσουν τη νομιμότητα της εκ μέρους της BMW καταγγελίας των συμβάσεων τους διανομής, ισχυριζόμενες ότι η BMW δεν είχε το δικαίωμα να τις καταγγείλει προ της παρελεύσεως, στις 30 Σεπτεμβρίου 2004, της διετούς προθεσμίας προειδοποίησης.

- 18 Στις 26 Φεβρουαρίου 2004, οι προσφυγές αυτές απορρίφθηκαν σε δεύτερο βαθμό από το Oberlandesgericht München, με το σκεπτικό ότι οι τροποποιήσεις οι οποίες προέκυψαν από την έκδοση του κανονισμού 1400/2002 καθιστούσαν αναγκαία την αναδιάρθρωση του δικτύου διανομής της BMW. Κατά το δικαστήριο αυτό, οι περιορισμοί του ανταγωνισμού οι οποίοι ήταν, μέχρι τότε, σύμφωνοι προς τον κανονισμό 1475/95, συνιστούν έκτοτε περιορισμούς ιδιαίτερης σοβαρότητας, κατά την έννοια του άρθρου 4 του κανονισμού 1400/2002 και, συνεπώς, όλες οι περιοριστικές του ανταγωνισμού ρήτρες των επίμαχων συμβάσεων κατέστησαν άκυρες από 1ης Οκτωβρίου 2003, ανεξαρτήτως της καταγγελίας των συμβάσεων διανομής με ισχύ από τις 30 Σεπτεμβρίου 2003. Δεν θα μπορούσε να απαιτηθεί από την BMW να αποδεχθεί, έστω και μόνο για το χρονικό διάστημα μέχρι τις 30 Σεπτεμβρίου 2004, μία νομική κατάσταση ρυθμιζόμενη από τις συμβάσεις διανομής χωρίς τις περιοριστικές του ανταγωνισμού ρήτρες τους, πολλώ δε μάλλον, σε περίπτωση ολικής ακυρότητάς τους κατά το εθνικό δίκαιο, την απουσία οποιασδήποτε συμβατικής ρυθμίσεως.
- 19 Οι προσφεύγουσες των κυρίων δικών άσκησαν ενώπιον του Bundesgerichtshof αναίρεση κατά των ανωτέρω αποφάσεων.
- 20 Με τις αποφάσεις του περί παραπομπής, το αιτούν δικαστήριο, καίτοι επισημαίνει ότι η ανάγκη αναδιάρθρωσεως, κατά την προκύπτουσα από τα επεξηγηματικά φυλλάδια της Επιτροπής περί των κανονισμών 1475/95 και 1400/2002 στενή έννοια του όρου, δεν θα μπορούσε να δικαιολογηθεί μόνον από τη θέση σε ισχύ του κανονισμού 1400/2002, αλλά λόγω της επελεύσεως γεγονότων οικονομικού χαρακτήρα, εντούτοις κρίνει ότι η εν λόγω θέση σε ισχύ, αναπόφευκτα, παράγει αποτελέσματα που επηρεάζουν την εσωτερική διάρθρωση των συστημάτων διανομής. στενή έννοια Πράγματι, η αναδιάρθρωση ενός δικτύου διανομής μπορεί να καταστεί αναγκαία για λόγους όχι μόνον οικονομικής αλλά και νομικής φύσεως. Επιπλέον, το σύστημα διανομής αποτελεί στοιχείο της δομής του δικτύου αυτού. Τέλος, ο κανονισμός 1400/2002 επιφέρει, κατ' ανάγκην, αλλαγές, η έκταση των οποίων δεν είναι δυνατόν να προσδιορισθεί επακριβώς, καθόσον καταργεί την απαλλαγή του μέχρι πρότινος διαδεδομένου συνδυασμού των συστημάτων αποκλειστικής και επιλεκτικής διανομής. Οι κατασκευαστές οφείλουν να επιλέξουν ένα από τα δύο συστήματα. Στο πλαίσιο ενός συστήματος επιλεκτικής διανομής δεν παρέχεται πλέον η δυνατότητα ούτε επιβολής εδαφικών περιορισμών ούτε προστασίας της συμβατικής περιοχής των διανομέων. Επιπλέον, η πώληση και η παροχή εξυπηρετήσεως κατόπιν της πωλήσεως πρέπει να διαχωρίζονται και το αποκλειστικό δικαίωμα επί του σήματος καθίσταται, σε μεγάλο βαθμό, άνευ αντικειμένου.

- 21 Κατά το αιτούν δικαστήριο, ακόμη και στην περίπτωση κατά την οποία κατασκευαστής παραλείπει είτε να προσαρμόσει τις συμβάσεις του είτε να τις καταγγείλει και να συνάψει νέες προ της παρελεύσεως της μεταβατικής περιόδου, όλες οι περιοριστικές του ανταγωνισμού ρήτρες καθίστανται άκυρες, κατ' εφαρμογήν του άρθρου 81 ΕΚ, καθόσον οι αποδεκτοί κατά τον κανονισμό 1475/95 περιορισμοί εμπίπτουν πλέον, εν μέρει, στην κατηγορία των περιορισμών ιδιαίτερης σοβαρότητας, κατά την έννοια του άρθρου 4 του κανονισμού 1400/2002, με συνέπεια την κατάργηση της απαλλαγής όλων των περιοριστικών του ανταγωνισμού ρητρών των εν λόγω συμβάσεων. Τούτο έχει ως αποτέλεσμα τη δημιουργία, εντός του δικτύου διανομής, δύο διαφορετικών νομικών καταστάσεων, η μία από τις οποίες χαρακτηρίζεται από το ότι οι διανομείς οι οποίοι δεν είναι πρόθυμοι να συγκατατεθούν στην προσαρμογή της συμβάσεώς τους προς τον νέο κανονισμό απολαύουν μεγαλύτερης ελευθερίας. Ο κατασκευαστής δεν μπορεί να ανεχθεί τέτοιες διαταράξεις ούτε για διάστημα ενός μόνον έτους.
- 22 Υπό τις περιστάσεις αυτές, το αιτούν δικαστήριο διερωτάται μάλιστα αν το ζήτημα της νομιμότητας της καταγγελίας των συμβάσεων διανομής στερείται, στην πραγματικότητα, αντικείμενου. Πράγματι, κατά το εθνικό δίκαιο, η ακυρότητα των περιοριστικών του ανταγωνισμού ρητρών συνεπάγεται την ακυρότητα των επίμαχων συμβάσεων στο σύνολό τους από 1ης Οκτωβρίου 2003. Κατά το αιτούν δικαστήριο, οι διευκρινίσεις τις οποίες παρέχει η Επιτροπή με το επεξηγηματικό του κανονισμού 1400/2002 φυλλάδιό της αντιτίθενται σε μια τέτοια συνέπεια και συνηγορούν υπέρ της συσταλτικής ερμηνείας του άρθρου 4 του εν λόγω κανονισμού.
- 23 Υπό τις συνθήκες αυτές, το Bundesgerichtshof αποφάσισε να αναστείλει την ενώπιόν του διαδικασία και να υποβάλει στο Δικαστήριο τα ακόλουθα προδικαστικά ερωτήματα:
- «1) Πρέπει το άρθρο 5, παράγραφος 3, [πρώτο εδάφιο], πρώτη περίπτωση, του [κανονισμού 1475/95] να ερμηνευθεί υπό την έννοια ότι η ανάγκη αναδιοργάνωσης του συνόλου ή ουσιώδους τμήματος του δικτύου διανομής, καθώς και το απορρέον από την ανάγκη αυτή δικαίωμα του προμηθευτή να καταγγείλει

συμβάσεις με αντιπροσώπους του δικτύου του διανομής με μονοετή προθεσμία μπορούν να προκύψουν και από το γεγονός ότι με τη θέση σε ισχύ του [κανονισμού 1400/2002] κατέστη αναγκαία η ριζική αναμόρφωση του εφαρμοζόμενου μέχρι τότε από τον προμηθευτή και τους αντιπροσώπους του συστήματος διανομής, το οποίο είχε διαμορφωθεί σύμφωνα με τον [κανονισμό 1475/95] και ετύγχανε απαλλαγής βάσει αυτού;

- 2) Σε περίπτωση αρνητικής απάντησής στο πρώτο ερώτημα, πρέπει το άρθρο 4 του [κανονισμού 1400/2002] να ερμηνευθεί υπό την έννοια ότι οι περιλαμβανόμενες σε σύμβαση αντιπροσωπείας αυτοκινήτων συμφωνίες περιορισμού του ανταγωνισμού, οι οποίες κατά τον κανονισμό αυτό συνιστούν καθαυτές περιορισμούς ιδιαίτερης σοβαρότητας (“μαύρες ρήτρες”), κατ’ εξαίρεση δεν συνεπάγονται, με την πάροδο (στις 30 Σεπτεμβρίου 2003) της μονοετούς μεταβατικής προθεσμίας του άρθρου 10 του κανονισμού, την κατάργηση της απαλλαγής από την απαγόρευση του άρθρου 81, παράγραφος 1, ΕΚ των περιοριστικών του ανταγωνισμού συμφωνιών που περιλαμβάνονται στη σύμβαση, εφόσον η σύμβαση αυτή είχε συναφθεί κατά τη διάρκεια ισχύος του (κανονισμού 1475/95), ήταν σύμφωνη προς τις απαιτήσεις του και απαλλασσόταν δυνάμει αυτού; Ισχύει, εν πάση περιπτώσει, το ίδιο όταν η απορρέουσα από το κοινοτικό δίκαιο ακυρότητα του συνόλου των συμβατικών διατάξεων που περιορίζουν τον ανταγωνισμό συνεπάγεται, κατά το εθνικό δίκαιο, την ολική ακυρότητα της συμβάσεως αντιπροσωπείας;»

- ²⁴ Με διάταξη του Προέδρου του Δικαστηρίου της 18ης Ιανουαρίου 2003, οι υποθέσεις C-376/05 και C-377/05 ενώθηκαν προς διευκόλυνση της έγγραφης και της προφορικής διαδικασίας και προς έκδοση κοινής αποφάσεως.

Επί των προδικαστικών ερωτημάτων

Προκαταρκτικές παρατηρήσεις

- ²⁵ Η BMW, με τις γραπτές της παρατηρήσεις ενώπιον του Δικαστηρίου όσο κατά την επ’ ακροατηρίου συζήτηση, αμφισβήτησε το κύρος των διατάξεων του άρθρου 5,

παράγραφοι 2 και 3, του κανονισμού 1475/95, για τον λόγο, κατ' ουσίαν, ότι είναι αντίθετες προς το άρθρο 81, παράγραφος 3, ΕΚ, καθόσον, αφενός, εξαρτούν την εφαρμογή της απαλλαγής κατά κατηγορία από πρόσθετους περιορισμούς του ανταγωνισμού οι οποίοι δεν είναι ούτε απολύτως απαραίτητοι ούτε προς το συμφέρον των καταναλωτών και, αφετέρου, δικαιολογούνται από λόγους δημοσίας τάξεως, οι οποίοι ουδεμία σχέση έχουν με τον ανταγωνισμό.

26 Κατά πάγια νομολογία του Δικαστηρίου, μόνο στο αιτούν δικαστήριο εναπόκειται να ορίσει το αντικείμενο των ερωτημάτων που σκοπεύει να υποβάλει. Πράγματι, τα εθνικά δικαστήρια, τα οποία έχουν επιληφθεί της διαφοράς και φέρουν την ευθύνη της δικαστικής αποφάσεως που πρόκειται να εκδοθεί, είναι αποκλειστικώς αρμόδια να εκτιμούν, ενόψει των ιδιαίτερων χαρακτηριστικών κάθε υποθέσεως, τόσο το αν η έκδοση προδικαστικής αποφάσεως είναι αναγκαία προκειμένου να μπορέσουν να εκδώσουν τη δική τους απόφαση όσο και τη λυσιτέλεια των ερωτημάτων που υποβάλλουν στο Δικαστήριο (βλ., υπ' αυτή την έννοια, τις αποφάσεις της 16ης Μαρτίου 1999, C-159/97, Castelletti, Συλλογή 1999, σ. I-1597, σκέψη 14, και της 6ης Ιουλίου 2006, C-154/05, Kersbergen-Lap και Dams-Schipper, C-154/05, Συλλογή 2006, σ. I-6249, σκέψη 21).

27 Εν προκειμένω, το αιτούν δικαστήριο ζητεί, με τις αιτήσεις εκδόσεως προδικαστικής αποφάσεως, να του παρασχεθούν διευκρινίσεις αποκλειστικώς ως προς την ερμηνεία των διατάξεων του άρθρου 5, παράγραφοι 2 και 3, του κανονισμού 1475/95. Ουδόλως προκύπτει ότι διατηρεί επιφυλάξεις ως προς το κύρος των εν λόγω διατάξεων ή ότι παρόμοιο ζήτημα τέθηκε ενώπιόν του στο πλαίσιο των διαφορών των κυρίων δικών.

28 Υπό τις συνθήκες αυτές και δεδομένου ότι το άρθρο 234 ΕΚ δεν συνιστά ένδικο βοήθημα παρεχόμενο στους διαδίκους διαφοράς που εκκρεμεί ενώπιον του εθνικού δικαστηρίου, το Δικαστήριο δεν υποχρεούται να εκτιμήσει το κύρος του κοινοτικού δικαίου για τον λόγο και μόνον ότι ένας από τους διαδίκους προέβαλε ενώπιόν του το ζήτημα αυτό με τις γραπτές του παρατηρήσεις (βλ., υπ' αυτήν την έννοια, αποφάσεις της 6ης Ιουλίου 2000, C-402/98, ATB κ.λπ., Συλλογή 1998, σ. I-5501, σκέψεις 30 και 31, και της 10ης Ιανουαρίου 2006, C-344/04, IATA και ELFAA, Συλλογή 2006, σ. I-403, σκέψη 28).

- 29 Συνεπώς, όπως ορθώς επισήμανε η Επιτροπή κατά την επ' ακροατηρίου συζήτηση, παρέλκει η εξέταση του προβληθέντος από την BMW ζητήματος του κύρους των διατάξεων του άρθρου 5, παράγραφοι 2 και 3, του κανονισμού 1475/95.

Επί του πρώτου ερωτήματος

- 30 Με το πρώτο ερώτημα, το αιτούν δικαστήριο ζητεί, κατ' ουσίαν, να διευκρινισθεί κατά πόσον η θέση σε ισχύ του κανονισμού 1400/2002 καθιστά αναγκαία την αναδιοργάνωση του συνόλου ή ουσιώδους τμήματος του δικτύου διανομής ενός προμηθευτή, κατά την έννοια του άρθρου 5, παράγραφος 3, πρώτο εδάφιο, πρώτη περίπτωση, του κανονισμού 1475/95 και, ως εκ τούτου, να δικαιολογήσει την εφαρμογή του προβλεπόμενου με την εν λόγω διάταξη δικαιώματος καταγγελίας της συμβάσεως με προθεσμία προειδοποίησεως ενός έτους.
- 31 Πρέπει να υπομνησθεί ότι το Δικαστήριο έχει απαντήσει στο ερώτημα αυτό, με την απόφασή του της 7ης Σεπτεμβρίου 2006, C-125/05, Vulcan Silkeborg (Συλλογή 2006, σ. I-7637), με την οποία έκρινε ότι, μολονότι αυτή καθαυτή η θέση σε ισχύ του κανονισμού 1400/2002 δεν καθιστούσε αναγκαία την αναδιοργάνωση του δικτύου διανομής ενός προμηθευτή, κατά την έννοια του άρθρου 5, παράγραφος 3, πρώτο εδάφιο, πρώτη περίπτωση, του κανονισμού 1475/95, εντούτοις ενδέχεται, σε συνάρτηση με τη συγκεκριμένη οργάνωση του δικτύου διανομής του κάθε προμηθευτή, να δημιουργήσει την ανάγκη μεταβολών τέτοιας σπουδαιότητας, ώστε να συνιστούν πραγματική αναδιοργάνωση του συνόλου ή ουσιώδους τμήματος του εν λόγω δικτύου, κατά την έννοια της διατάξεως αυτής.
- 32 Συναφώς, το Δικαστήριο υπογράμμισε ωστόσο, με τις σκέψεις 59 έως 61 της εν λόγω αποφάσεως, ότι, μολονότι ο κανονισμός 1400/2002 τροποποίησε πράγματι ουσιαστικά το θεσπισθέν με τον κανονισμό 1475/95 καθεστώς απαλλαγής κατά κατηγορία, εντούτοις οι μεταβολές που ήταν πιθανό να επιφέρουν οι προμηθευτές στις συμφωνίες τους διανομής, προκειμένου να διασφαλίσουν ότι οι συμφωνίες

αυτές θα συνέχιζαν να υπάγονται στο καθεστώς της απαλλαγής κατά κατηγορία, μπορούσαν να προκύψουν απλώς και μόνο από την προσαρμογή, κατά τη διάρκεια της μεταβατικής περιόδου που προβλέφθηκε προς τούτο, των συμβάσεων που ίσχυαν κατά τον χρόνο κατά τον οποίον ο κανονισμός 1475/95 έπαυσε να έχει εφαρμογή. Επομένως, η προσαρμογή αυτή δεν συνεπαγόταν αυτομάτως ούτε την ανάγκη, από απόψεως του εφαρμοστέου εθνικού δικαίου, καταγγελίας των συμβάσεων αυτών ούτε, εν πάση περιπτώσει, την ανάγκη αναδιοργάνωσης του συνόλου ή ουσιώδους τμήματος του δικτύου διανομής.

- 33 Όπως αποφάνθηκε το Δικαστήριο με τη σκέψη 64 της προπαρατεθείσας αποφάσεως *Vulcan Silkeborg*, στα εθνικά δικαστήρια ή στα διαιτητικά όργανα εναπόκειται να εκτιμήσουν, βάσει όλων των συγκεκριμένων στοιχείων της διαφοράς της οποίας έχουν επιληφθεί, τόσο το αν οι μεταβολές στις οποίες προέβη ο προμηθευτής συνιστούν αναδιοργάνωση του δικτύου διανομής του, κατά την έννοια του άρθρου 5, παράγραφος 3, πρώτο εδάφιο, πρώτη περίπτωση, του κανονισμού 1475/95, όσο και το αν η αναδιοργάνωση αυτή κατέστη αναγκαία λόγω της θέσεως σε ισχύ του κανονισμού 1400/2002.
- 34 Συναφώς, το Δικαστήριο διευκρίνισε, με τις σκέψεις 29 και 30 της εν λόγω αποφάσεως, ότι η «αναδιοργάνωση του συνόλου ή ουσιώδους τμήματος του δικτύου», κατά την έννοια του άρθρου 5, παράγραφος 3, πρώτο εδάφιο, πρώτη περίπτωση, του κανονισμού 1475/95, προϋποθέτει, κατ' ανάγκην, τη σημαντική τροποποίηση, τόσο από υλικής όσο και από γεωγραφικής απόψεως, της οργάνωσης των δομών διανομής του ενδιαφερόμενου προμηθευτή, η οποία μπορεί να αφορά, μεταξύ άλλων, τη φύση ή τη μορφή των εν λόγω δομών, το αντικείμενό τους, την εσωτερική κατανομή καθηκόντων στο πλαίσιο των δομών αυτών, τους όρους προμηθείας των οικείων προϊόντων και υπηρεσιών, τον αριθμό ή τα ποιοτικά χαρακτηριστικά των συμμετεχόντων στις δομές αυτές, καθώς και τη γεωγραφική κάλυψη που επιτυγχάνεται.
- 35 Αντιθέτως προς τους ισχυρισμούς που προβάλλουν εν προκειμένω οι προσφεύγουσες των κυρίων δικών, η αναδιοργάνωση αυτή δεν αποτελεί αναγκαία, αλλά ενδεχόμενη συνέπεια της τροποποίησης των ρητρών μιας συμβάσεως διανομής, κατόπιν της θέσεως σε ισχύ ενός νέου κανονισμού ρυθμίζοντος το καθεστώς απαλλαγής. Εξάλλου, το Δικαστήριο αποφάνθηκε, με τη σκέψη 54 της προπαρατεθείσας αποφάσεως *Vulcan Silkeborg*, ότι ο κανονισμός 1400/2002 τροποποίησε ουσιωδώς το θεσπισθέν με τον κανονισμό 1475/95 καθεστώς απαλλαγής κατά

κατηγορία, θέτοντας αυστηρότερους κανόνες από εκείνους του εν λόγω κανονισμού για την απαλλαγή ορισμένων περιορισμών του ανταγωνισμού που εμπίπτουν στην απαγόρευση του άρθρου 81, παράγραφος 1, ΕΚ.

- 36 Το Δικαστήριο επισήμανε, με τη σκέψη 37 της προπαρατεθείσας αποφάσεως *Vulcan Silkeborg*, ότι η προϋπόθεση του άρθρου 5, παράγραφος 3, πρώτο εδάφιο, πρώτη περίπτωση, του κανονισμού 1475/95, περί της «ανάγκης» αναδιοργάνωσης, απαιτεί η αναδιοργάνωση να μπορεί να δικαιολογηθεί κατά τρόπο πειστικό από λόγους οικονομικής αποτελεσματικότητας που θεμελιώνονται σε αντικειμενικές περιστάσεις, είτε υφιστάμενες στο εσωτερικό της επιχειρήσεως του προμηθευτή είτε εξωτερικές, οι οποίες, σε περίπτωση μη πραγματοποίησεως ταχείας αναδιοργάνωσης του δικτύου διανομής, θα ήταν ικανές, λαμβανομένου υπόψη του ανταγωνιστικού περιβάλλοντος εντός του οποίου δραστηριοποιείται ο συγκεκριμένος προμηθευτής, να θίξουν την αποτελεσματικότητα των υφισταμένων δομών του εν λόγω δικτύου.
- 37 Επομένως, αντιθέτως προς τους ισχυρισμούς της Επιτροπής, το γεγονός και μόνον ότι ο προμηθευτής φρονεί, βάσει υποκειμενικής εμπορικής εκτιμήσεως της καταστάσεως του δικτύου του διανομής, ότι συντρέχει ανάγκη αναδιοργάνωσής του, δεν συνιστά καθαυτό επαρκή απόδειξη της ανάγκης μιας τέτοιας αναδιοργάνωσης, κατά την έννοια του άρθρου 5, παράγραφος 3, πρώτο εδάφιο, πρώτη περίπτωση, του κανονισμού 1475/95. Αντιθέτως, ασκούν επιρροή εν προκειμένω οι ενδεχόμενες οικονομικές επιπτώσεις οι οποίες θα μπορούσαν να πλήξουν τον προμηθευτή στην περίπτωση που θα προέβαινε σε καταγγελία της συμβάσεως διανομής τηρώντας προθεσμία προειδοποιήσεως δύο ετών (προπαρατεθείσα απόφαση *Vulcan Silkeborg*, σκέψη 38).
- 38 Κατά συνέπεια, στο πρώτο ερώτημα πρέπει να δοθεί η απάντηση ότι αυτή καθαυτή η θέση σε ισχύ του κανονισμού 1400/2002 δεν καθιστά αναγκαία την αναδιοργάνωση του δικτύου διανομής ενός προμηθευτή, κατά την έννοια του άρθρου 5, παράγραφος 3, πρώτο εδάφιο, πρώτη περίπτωση, του κανονισμού 1475/95. Εντούτοις, η εν λόγω θέση σε ισχύ ενδέχεται, σε συνάρτηση με τη συγκεκριμένη οργάνωση του δικτύου διανομής του κάθε προμηθευτή, να δημιουργεί την ανάγκη μεταβολών τέτοιας σπουδαιότητας, ώστε να συνιστούν πράγματι αναδιοργάνωση του εν λόγω δικτύου, κατά την έννοια της διατάξεως αυτής. Στα εθνικά δικαστήρια και στα διαιτητικά όργανα εναπόκειται να εκτιμήσουν αν συντρέχει παρόμοια περίπτωση, βάσει όλων των συγκεκριμένων στοιχείων της διαφοράς της οποίας έχουν επιληφθεί.

Επί του δεύτερου ερωτήματος

- 39 Με το δεύτερο ερώτημα, το αιτούν δικαστήριο ζητεί να διευκρινισθεί αν το γεγονός ότι μια συμφωνία διανομής πληροί τις προϋποθέσεις απαλλαγής του κανονισμού 1475/95 και περιλαμβάνει περιορισμούς του ανταγωνισμού τους οποίους απαγορεύει το άρθρο 4 του κανονισμού 1400/2002 συνεπάγεται, κατ' ανάγκην, ότι, μετά την παρέλευση της μεταβατικής περιόδου του άρθρου 10 του κανονισμού αυτού, η προβλεπόμενη με τον εν λόγω κανονισμό απαλλαγή κατά κατηγορία καθίσταται ανεφάρμοστη ως προς όλους τους περιορισμούς του ανταγωνισμού που περιλαμβάνονται στη συμφωνία αυτή, ιδίως σε περίπτωση που η κατάργηση της απαλλαγής αυτής συνεπάγεται, κατά το εθνικό δίκαιο, την ολική ακυρότητα της συμφωνίας.
- 40 Από τη διάταξη περί παραπομπής προκύπτει ότι το ανωτέρω ερώτημα υποβάλλεται για την περίπτωση που η κατόπιν της θέσεως σε ισχύ του κανονισμού 1400/2002 καταγγελία μιας συμφωνίας, με τήρηση προθεσμίας προειδοποίησης ενός έτους, όπως η καταγγελία στην οποία προέβη εν προκειμένω η BMW, κριθεί αντίθετη προς το άρθρο 5, παράγραφος 3, πρώτο εδάφιο, πρώτη περίπτωση, του κανονισμού 1475/95. Πράγματι, κατά το αιτούν δικαστήριο, αν μια τέτοια συμφωνία, σε περίπτωση που δεν έχει καταγγελθεί νομίμως από τον προμηθευτή, έχει καταστεί ούτως ή άλλως, κατά το εθνικό δίκαιο, άκυρη στο σύνολό της από 1ης Οκτωβρίου 2003, δεν θα μπορούσε, εν πάση περιπτώσει, να εκτελεσθεί, όπως ζητούν οι προσφεύγουσες των κυρίων δικών, για το χρονικό διάστημα μέχρι τις 30 Σεπτεμβρίου 2004. Κατόπιν τούτου, το αιτούν δικαστήριο διερωτάται αν, κατ' εξαίρεση, το άρθρο 4 του κανονισμού 1400/2002 πρέπει να ερμηνευθεί υπό την έννοια ότι, σε παρόμοια περίπτωση, συνεπάγεται το ανεφάρμοστο της κατά κατηγορία απαλλαγής της εν λόγω συμφωνίας.
- 41 Από την απάντηση στο πρώτο ερώτημα προκύπτει ότι η θέση σε ισχύ του κανονισμού 1400/2002 μπορεί, σε ορισμένες περιπτώσεις, να δικαιολογήσει την εφαρμογή του προβλεπόμενου στο άρθρο 5, παράγραφος 3, πρώτο εδάφιο, πρώτη περίπτωση, του κανονισμού 1475/95 δικαιώματος καταγγελίας με προθεσμία προειδοποίησης ενός έτους. Πάντως, όπως επισημάνθηκε με τη σκέψη 38 της παρούσας αποφάσεως, το αιτούν δικαστήριο είναι αποκλειστικώς αρμόδιο να εκτιμήσει, βάσει του συνόλου των συγκεκριμένων στοιχείων της διαφοράς της οποίας έχει επιληφθεί, το κατά πόσον οι προϋποθέσεις της εν λόγω διατάξεως πληρούνται στην υπόθεση της κύριας δίκης.

- 42 Υπό τις συνθήκες αυτές, εφόσον δεν μπορεί να αποκλεισθεί το ενδεχόμενο η πραγματοποιηθείσα εν προκειμένω καταγγελία των συμφωνιών με προθεσμία προειδοποίησης ενός έτους να μην πληροί τις εν λόγω προϋποθέσεις, πρέπει να δοθεί απάντηση και στο δεύτερο ερώτημα, προκειμένου να παρασχεθεί στο αιτούν δικαστήριο κάθε στοιχείο ερμηνείας που μπορεί να είναι χρήσιμο για την εκδίκαση της διαφοράς της οποίας έχει επιληφθεί (βλ., υπ' αυτή την έννοια, τις αποφάσεις της 29ης Απριλίου 2004, C-387/01, Weigel, Συλλογή 2004, σ. I-4981, σκέψη 44, και της 21ης Φεβρουαρίου 2006, C-152/03, Ritter-Coulais, Συλλογή 2003, σ. I-1711, σκέψη 29).
- 43 Συναφώς, πρέπει να υπομνησθεί ότι το άρθρο 10 του κανονισμού έχει ως σκοπό, όπως προκύπτει από την τριακοστή έκτη αιτιολογική του σκέψη, να θεσπίσει μία μεταβατική περίοδο προκειμένου να παρασχεθεί σε όλους τους επιχειρηματίες ο χρόνος, ώστε να προσαρμόσουν προς τον κανονισμό αυτό όλες τις συμβατές με τον κανονισμό 1475/95 συμφωνίες τους που βρίσκονται ακόμα σε ισχύ κατά την ημερομηνία που αυτός έπαυσε να έχει εφαρμογή. Προς τον σκοπό αυτό, η εν λόγω διάταξη προβλέπει ότι η απαγόρευση του άρθρου 81, παράγραφος 1, ΕΚ δεν έχει εφαρμογή στις συμφωνίες αυτές από την 1η Οκτωβρίου 2002 έως τις 30 Σεπτεμβρίου 2003.
- 44 Συνεπώς, από το γράμμα της διατάξεως του άρθρου 10 του κανονισμού 1400/2002 προκύπτει σαφώς ότι η απαγόρευση του άρθρου 81, παράγραφος 1, ΕΚ είχε εφαρμογή, από 1ης Οκτωβρίου 2003, στις συμφωνίες που δεν είχαν προσαρμοσθεί ώστε να πληρούν τις προϋποθέσεις απαλλαγής του εν λόγω κανονισμού.
- 45 Τόσο από το γράμμα της διατάξεως του άρθρου 4, παράγραφος 1, πρώτη περίοδος, του κανονισμού 1400/2002 όσο και από τη δωδέκατη αιτιολογική του σκέψη προκύπτει ότι δεν απολαμβάνουν της απαλλαγής που θεσπίζει ο κανονισμός 1400/2002 οι συμφωνίες που έχουν ως αντικείμενο έναν τουλάχιστον από τους απαριθμούμενους στην εν λόγω διάταξη περιορισμούς ιδιαίτερης σοβαρότητας.
- 46 Από τα ανωτέρω προκύπτει ότι, αντιθέτως προς ό,τι προτείνει το αιτούν δικαστήριο και όπως ισχυρίσθηκαν όλοι οι μετέχοντες στη διαδικασία που κατέθεσαν

παρατηρήσεις, μετά την παρέλευση της μεταβατικής περιόδου, η προβλεπόμενη με τον κανονισμό 1400/2002 απαλλαγή κατά κατηγορία δεν είχε εφαρμογή, όπως ορθώς επισήμανε ο γενικός εισαγγελέας με το σημείο 30 των προτάσεών του, στις συμφωνίες οι οποίες, καίτοι κατά τη σύναψή τους ήταν σύμφωνες προς τον κανονισμό 1475/95, εντούτοις είχαν ως αντικείμενο έναν τουλάχιστον από τους καλούμενους περιορισμούς ιδιαίτερης σοβαρότητας.

- 47 Οσάκις μία συμφωνία δεν πληροί τις προϋποθέσεις του κανονισμού περί απαλλαγής κατά κατηγορία, οι συμβατικές της ρήτρες μπορούν να απαγορευθούν δυνάμει του άρθρου 81, παράγραφος 1, ΕΚ, εφόσον συντρέχουν οι προϋποθέσεις εφαρμογής της εν λόγω διατάξεως και εφόσον δεν πληρούνται οι προϋποθέσεις χορηγήσεως απαλλαγής βάσει του άρθρου 81, παράγραφος 3, ΕΚ.
- 48 Πάντως, οι συνέπειες της απαγορεύσεως των ασυμβίβαστων προς το άρθρο 81 ΕΚ συμβατικών ρητρών επί των λοιπών στοιχείων της συμφωνίας ή επί των άλλων υποχρεώσεων που απορρέουν από αυτήν δεν αφορούν το κοινοτικό δίκαιο. Συνεπώς, στον εθνικό δικαστή εναπόκειται να εκτιμήσει, βάσει του εφαρμοστέου εθνικού δικαίου, τη σημασία και τις συνέπειες μιας ενδεχόμενης απαγορεύσεως ορισμένων ρητρών, βάσει του άρθρου 81 ΕΚ, για το σύνολο των συμβατικών σχέσεων (βλ., υπ' αυτή την έννοια, τις αποφάσεις της 18ης Δεκεμβρίου 1986, 10/86, VAG France, Συλλογή 1986, σ. 4071, σκέψεις 14 και 15, και της 30ης Απριλίου 1998, C-230/96, Cabour, Συλλογή 1998, σ. I-2055, σκέψη 51).
- 49 Εντούτοις, οι προσφεύγουσες των κυρίων δικών ισχυρίζονται ότι, λαμβανομένης υπόψη της υπεροχής τόσο του άρθρου 5 του κανονισμού 1475/95 όσο και των άρθρων 4 και 10 του κανονισμού 1400/2002, το εθνικό δίκαιο πρέπει να ερμηνευθεί κατά τρόπο σύμφωνο προς το κοινοτικό δίκαιο, υπό την έννοια ότι η απαγόρευση των περιοριστικών του ανταγωνισμού συμβατικών ρητρών δεν συνεπάγεται αυτομάτως την ολική ακυρότητα της συμφωνίας. Οι προσφεύγουσες των κυρίων δικών υποστηρίζουν ότι η συνέπεια αυτή είναι δυνατό να προβλεφθεί μόνο για την περίπτωση κατά την οποία ο διανομέας αρνήθηκε χωρίς σπουδαίο λόγο να αποδεχθεί τις συμβατικές ρήτρες που πρότεινε ο προμηθευτής προκειμένου η συμφωνία να προσαρμοσθεί προς στην επελθούσα μεταβολή της νομικής καταστάσεως.

- 50 Η άποψη αυτή δεν μπορεί να γίνει δεκτή. Πράγματι, όταν μία συμφωνία έχει ως αντικείμενο έναν από τους απαριθμούμενους στο άρθρο 4 του κανονισμού 1400/2002 περιορισμούς ιδιαίτερης σοβαρότητας, ουδαμώς αντιβαίνει στο κοινοτικό δίκαιο διάταξη εθνικού δικαίου η οποία προβλέπει ότι η απαγόρευση των περιοριστικών του ανταγωνισμού συμβατικών ρητρών της συμφωνίας αυτής συνεπάγεται την ολική της ακυρότητα, καθόσον η εν λόγω διάταξη του κανονισμού 1400/2002, αφενός, αφορά, όπως προκύπτει και από τη δωδέκατη αιτιολογική του σκέψη, τους πιο σοβαρούς περιορισμούς του ανταγωνισμού στον επίμαχο τομέα και, αφετέρου, ορίζει ότι η απαλλαγή κατά κατηγορία δεν ισχύει για το σύνολο της συμφωνίας αυτής.
- 51 Συνεπώς, στο δεύτερο ερώτημα πρέπει να δοθεί η απάντηση ότι το άρθρο 4 του κανονισμού 1400/2002 πρέπει να ερμηνευθεί υπό την έννοια ότι, μετά την παρέλευση της μεταβατικής περιόδου του άρθρου 10, η προβλεπόμενη στον εν λόγω κανονισμό απαλλαγή κατά κατηγορία δεν ισχύει για τις συμβάσεις που πληρούσαν μεν τις προϋποθέσεις περί απαλλαγής κατά κατηγορία του κανονισμού 1475/95, πλην όμως είχαν ως αντικείμενο τουλάχιστον έναν από τους απαριθμούμενους στο εν λόγω άρθρο 4 περιορισμούς ιδιαίτερης σοβαρότητας, με συνέπεια το σύνολο των περιλαμβανόμενων σε παρόμοιες συμβάσεις περιοριστικών του ανταγωνισμού ρητρών να μπορεί να απαγορευθεί δυνάμει του άρθρου 81, παράγραφος 1, ΕΚ, εφόσον δεν πληρούνται οι προϋποθέσεις χορηγήσεως απαλλαγής βάσει του άρθρου 81, παράγραφος 3, ΕΚ

Επί των δικαστικών εξόδων

- 52 Δεδομένου ότι η παρούσα διαδικασία έχει ως προς τους διαδίκους των κυρίων δικών τον χαρακτήρα παρεμπίπτοντος που ανέκυψε ενώπιον του εθνικού δικαστηρίου, σ' αυτό εναπόκειται να αποφανθεί επί των δικαστικών εξόδων. Τα έξοδα στα οποία υποβλήθηκαν όσοι υπέβαλαν παρατηρήσεις στο Δικαστήριο, πλην των ως άνω διαδίκων, δεν αποδίδονται.

Για τους λόγους αυτούς, το Δικαστήριο (τρίτο τμήμα) αποφαινεται:

- 1) Η θέση σε ισχύ του κανονισμού (ΕΚ) 1400/2002 της Επιτροπής, της 31ης Ιουλίου 2002, για την εφαρμογή του άρθρου 81, παράγραφος 3, της Συνθήκης σε ορισμένες κατηγορίες κάθετων συμφωνιών και εναρμονισμένων πρακτικών στον τομέα της αυτοκινητοβιομηχανίας, αυτή καθαυτή δεν καθιστά αναγκαία την αναδιοργάνωση του δικτύου διανομής ενός προμηθευτή, κατά την έννοια του άρθρου 5, παράγραφος 3, πρώτο εδάφιο, πρώτη περίπτωση, του κανονισμού (ΕΚ) 1475/95 της Επιτροπής, της 28ης Ιουνίου 1995, σχετικά με την εφαρμογή του άρθρου [81], παράγραφος 3, της Συνθήκης σε ορισμένες κατηγορίες συμφωνιών διανομής, πώλησης και εξυπηρέτησης μετά την πώληση αυτοκινήτων οχημάτων. Εντούτοις, η εν λόγω θέση σε ισχύ ενδέχεται, σε συνάρτηση με τη συγκεκριμένη οργάνωση του δικτύου διανομής του κάθε προμηθευτή, να δημιουργεί την ανάγκη μεταβολών τέτοιας σπουδαιότητας, ώστε να συνιστούν πραγματική αναδιοργάνωση του εν λόγω δικτύου κατά την έννοια της διατάξεως αυτής. Εναπόκειται στα εθνικά δικαστήρια και στα διαιτητικά όργανα να εκτιμήσουν αν συντρέχει τέτοια περίπτωση, βάσει όλων των συγκεκριμένων στοιχείων της διαφοράς της οποίας έχουν επιληφθεί.

- 2) Το άρθρο 4 του κανονισμού 1400/2002 πρέπει να ερμηνευθεί υπό την έννοια ότι, μετά την παρέλευση της μεταβατικής περιόδου του άρθρου 10 του κανονισμού αυτού, η προβλεπόμενη στον εν λόγω κανονισμό απαλλαγή κατά κατηγορία δεν ισχύει για τις συμβάσεις που πληρούσαν μεν τις προϋποθέσεις περί απαλλαγής κατά κατηγορία του κανονισμού 1475/95, πλην όμως είχαν ως αντικείμενο τουλάχιστον έναν από τους απαριθμούμενους στο εν λόγω άρθρο 4 περιορισμούς ιδιαίτερης σοβαρότητας, με συνέπεια το σύνολο των περιλαμβανόμενων σε παρόμοιες συμβάσεις περιοριστικών του ανταγωνισμού ρητρών να μπορεί να απαγορευθεί δυνάμει του άρθρου 81, παράγραφος 1, ΕΚ, εφόσον δεν πληρούνται οι προϋποθέσεις χορηγήσεως απαλλαγής βάσει του άρθρου 81, παράγραφος 3, ΕΚ.

(υπογραφές)